

Проблеми національної економіки

УДК 338.43

Вараксіна Олена Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

Полтавська державна аграрна академія

Вараксина Елена Викторовна

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры менеджмента

Полтавская государственная аграрная академия

Varaksina Elena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Management

Poltava State Agrarian Academy

**ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНДИКАТОР
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ВАЖНЫЙ
ИНДИКАТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ
ЭКОНОМИКИ**

**FOOD SECURITY AS AN IMPORTANT INDICATOR OF
COMPETITIVENESS OF NATIONAL ECONOMY**

Анотація. Розглянуто актуальність продовольчої безпеки в сучасному суспільстві. Наголошено на пріоритетності проблематики продовольчого забезпечення для уряду держави на всіх її рівнях. Наголошено на важливості оцінки продовольчої безпеки та зазначено, що кожна країна визначає свої оціночні показники згідно яких обираються оптимальні методи її забезпечення. Проаналізовано стан продовольчої безпеки країни за критерієм виробництва зерна на душу населення, як основної

продовольчої культури, так як за рахунок зерна населення світу задовольняє понад п'ятдесят відсотків потреб у продовольстві. Визначено динаміку індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції за всіма напрямками продажу, необхідність аналізу зумовлена тим, що ціна є одним з найважливіших інструментів регулювання економічних процесів у державі. Визначено динаміку калорійності добового раціону харчування в Україні. Відзначено, що становище, яке склалося сьогодні в нашій державі, та й на всій планеті, ще більш загострило проблематику недоступності окремих продуктів харчування для пересічного українця. Наголошено, що основною статтею витрат домогосподарства залишаються витрати на харчування, при 60-ти відсотковому граничному критерії цього показника середньостатистичний українець на харчі витрачає п'ятдесят сім відсотків своїх доходів. Проаналізовано рейтинг України за Глобальним індексом продовольчої безпеки та відзначено втрату позицій країни в рейтингу. Наголошено на необхідності встановлення прозорого механізму надання державних гарантій безпечності та якості харчових продуктів. Відмічено, що 2/3 усіх хвороб в Україні є наслідком неправильного харчування, що призводить не тільки до зниження продуктивності виробництва, а й до скорочення тривалості життя українців. Акцентовано на важливості аграрного сектора у вирішенні питання забезпечення якісним та безпечним продовольством населення країни. Відзначено вагомість ролі держави в підтримці аграрного сектора національної економіки. Визначено основну мету продовольчої безпеки в умовах сучасного динамічного середовища.

Ключові слова: *продовольча безпека, індикатори продовольчої безпеки, калорійність раціону, Глобальний індекс продовольчої безпеки, аграрний сектор.*

Аннотация. Рассмотрены актуальность продовольственной безопасности в современном обществе. Отмечено приоритетность проблематики продовольственного обеспечения для правительства государства на всех ее уровнях. Подчеркнута важность оценки продовольственной безопасности и указано, что каждая страна определяет свои оценочные показатели, согласно которым избираются оптимальные методы ее обеспечения. Проанализировано состояние продовольственной безопасности страны по критерию производства зерна на душу населения, как основной продовольственной культуры, так как за счет зерна население мира удовлетворяет более пятидесяти процентов потребностей в продовольствии. Определена динамика индексов цен реализации сельскохозяйственной продукции по всем направлениям продаж, необходимость анализа обусловлена тем, что цена является одним из важнейших инструментов регулирования экономических процессов в государстве. Определена динамика калорийности суточного рациона питания в Украине. Отмечено, что положение, которое сложилось сегодня в нашем государстве, и на всей планете, еще более обострило проблематику недоступности отдельных продуктов питания для рядового украинца. Отмечено, что основной статьей расходов домохозяйства остаются расходы на питание, при 60-ти процентном предельном критерии этого показателя среднестатистический украинец на еду тратит пятьдесят семь процентов своих доходов. Проанализированы рейтинг Украины по Глобальному индексу продовольственной безопасности и отмечено потерю позиций страны в рейтинге. Обозначено необходимость разработки прозрачного механизма предоставления государственных гарантий безопасности и качества продуктов питания. Отмечено, что 2/3 всех болезней в Украине является следствием неправильного питания, что приводит не только к снижению производительности производства, но и к сокращению продолжительности

жизни населения страны. Акцентировано важность аграрного сектора в решении вопроса обеспечения качественным и безопасным продовольствием жителей государства. Отмечено значимость роли государства в поддержке аграрного сектора национальной экономики.

Ключевые слова: *продовольственная безопасность, индикаторы продовольственной безопасности, калорийность рациона, Глобальный индекс продовольственной безопасности, аграрный сектор.*

Summary. *The relevance of food security in modern society is reviewed. The priority was given to the problems for government food provision at all levels. The significance of assessing food security was highlighted and it was indicated that each country determines its own evaluation indicators, according to which the optimal methods for its provision are selected. Country's state of food security is examined according to the criterion of grain production per capita, as the main food crop, since grain meets more than fifty percent of food needs of the world's population. Price indexes dynamics for the realization of agricultural products in all areas of sales is determined, the need for analysis is due to the fact that price is one of the most important tools for regulating economic processes in the state. The dynamics of caloric content of the daily diet in Ukraine is determined. It is noted that the situation set today in our state, and overall planet, has further aggravated the problem of the inaccessibility of certain food products for an ordinary Ukrainian. Observed, that the main type of household spending remain food costs, with a 60 percent marginal criterion for this indicator, the average Ukrainian spends fifty-seven percent of his income on food. The rating of Ukraine by the Global Food Security Index is analyzed and the loss of the country's position in the rating is indicated. The need for developing a transparent mechanism for providing state guarantees of food safety and quality is outlined. It is noted that 2/3 of all diseases in Ukraine are a consequence of malnutrition, which leads not only to a decrease in production productivity, but also to a*

reduction in the life expectancy of the country's population. The importance of the agricultural sector in addressing the issue of providing high-quality and safe food to residents of the state is emphasized. The significance of the state role in supporting the agricultural sector of the national economy is noted.

Key words: *food security, food security indicators, caloric content of the diet, Global Food Security Index, agricultural sector.*

Постановка проблеми. Проблематика продовольчої безпеки завжди мала місце: в будь який час, в будь якій країні, при будь якому уряді. Забезпечення громадян країни продовольством та формування продовольчої безпеки і сьогодні є пріоритетним завдання планетарного масштабу. Стрімкий ріст населення, глобальне потепління та змінна клімату, забруднення навколишнього середовища, виснаження земель, зростання захворюваності населення окреслюють нові невирішені питання продовольчої безпеки. Винятково значимим питанням продовольчої безпеки є для України, де виникли проблеми суверенітету держави, значного скорочення тривалості життя, інтенсивного відтоку працездатного населення за кордон, значній розораності землі та втраті родючості ґрунту, значного розшарування населення за рівнем доходів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в дослідження питання продовольчої безпеки внесли видатні вітчизняні та зарубіжні вчені: О. Гойчук [1], Н. Басюркіна [2], П. Борщевський [3], Ю. Лузан [4], В. Месель-Веселяк [5], Т. Мостенська [6], О. Шпичак [7] та багатьох інших дослідників. Проте, в сучасних умовах, забезпечення продовольчої безпеки набуває нового наповнення, що потребує подальшого її дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасного стану продовольчої безпеки країни за допомогою індикаторів її оцінки.

Виклад основного матеріалу. Наша країна володіє потенціалом, який міг би дозволити їй суттєво підвищити свою позицію як виробника сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, за умов залучення інвестицій для підвищення конкурентоспроможності продукції, розвитку необхідної агропромислової інфраструктури, забезпечення стандартизації харчової продукції у відповідності до міжнародних норм а отже, стати одним з основних постачальників продуктів харчування у світі [8].

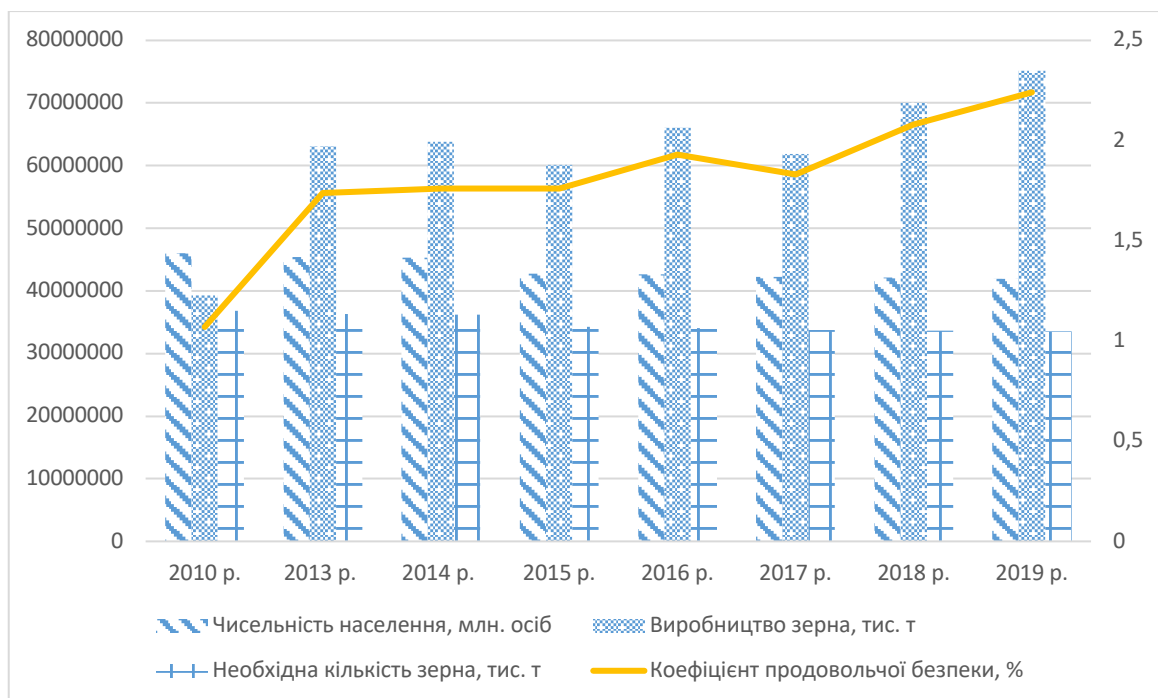
Створення умов для стабільної продовольчої безпеки населення є першочерговим завданням політики держави в умовах сучасності, незалежно від територіального рівня. Для кожної країни характерні свої міри оцінки продовольчої безпеки, згідно яких обираються оптимальні методи її забезпечення, в залежності від стану власного аграрного виробництва, ситуації у соціально-економічній сфері, характерних ознак національної економіки.

За методикою Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), критерієм продовольчої безпеки є виробництво зерна на душу населення, як основної продовольчої культури. Стан продовольчої безпеки держави оцінюється за двома індикаторами: обсягом перехідних запасів зерна, що зберігається до наступного врожаю; рівнем світового виробництва зерна в середньому на душу населення. Величина перехідних запасів зерна розраховується у відсотках від річного світового споживання зерна, або в днях його загальносвітового споживання. Безпечним вважається 60-денний перехідний запас, тобто 17-20% усього зерна, яке споживається в країні. Цей індикатор характеризує стабільність продовольчої ситуації у світі, стійкість світового продовольчого ринку стосовно можливого впливу таких дестабілізуючих чинників, як неврожаї, стихійні лиха, фінансові кризи тощо [9].

Використовуючи методику Світової продовольчої організації (ФАО), згідно з якою для оцінки стану продовольчої безпеки використовується обсяг виробництва зерна на душу населення, нами визначено динаміку продовольчої безпеки України. У 2010 – 2019 рр. спостерігалась стабільна ситуація щодо продовольчої безпеки України. Виробництво зерна зросло з 70056,5 тис. т у 2018 р. до 75143,2 у 2019 р. (або на 7,3%), відповідно коефіцієнт продовольчої безпеки зріс на 7,7%. Слід зазначити, що підвищення рівня продовольчої безпеки відбулося за рахунок двох факторів: першого (позитивного) – збільшення обсягів виробництва зерна; другого (негативного) – зменшення чисельності населення України.

На рис. 1 наочно зображена динаміка коефіцієнта продовольчої безпеки України.

Рис. 1. Динаміка коефіцієнта продовольчої безпеки України за 2010-2019 роки

Джерело: побудовано автором на основі [10-11]

Важливим показником є не тільки обсяг виробництва зерна чи сільськогосподарської продукції в цілому, а й ціни на продукти харчування.

Ціна є одним з найважливіших інструментів регулювання економічних процесів у державі. Зокрема, за допомогою цін виробництво

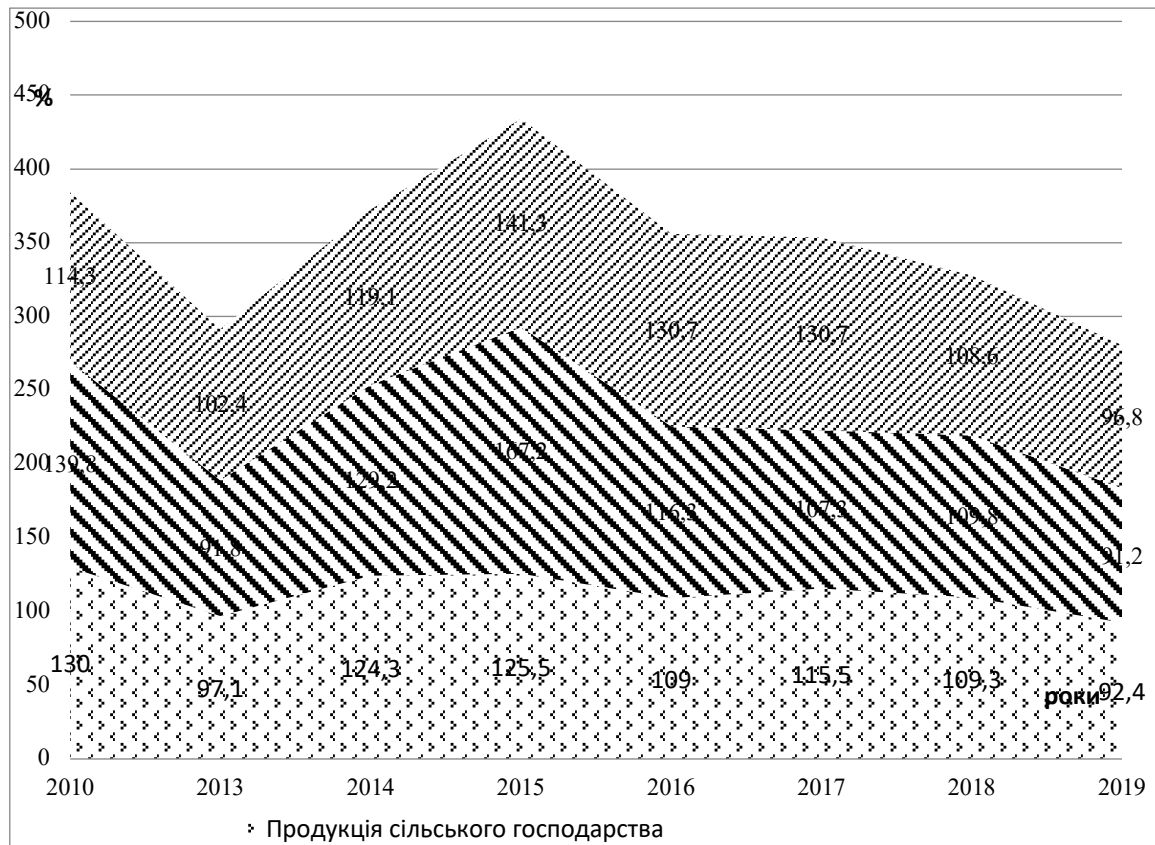
підпорядковується суспільним потребам, вираженим у формі платоспроможного попиту, ціни стимулюють зниження витрат на виробництво і реалізацію товарів, запровадження досягнень науково-технічного прогресу, підвищення якості товарів. Усі ці регулюючі функції ціна може виконувати найефективніше лише за умов вільного ціноутворення, тобто тоді, коли вона формується під впливом ринкових чинників. Однак, як показує досвід, ринок та вільна (ринкова) ціна не є універсальними засобами регулювання економіки. Втручання держави в процес ринкового ціноутворення покликане забезпечити досягнення певних соціальних та економічних цілей. Соціальна значущість такого регулювання проявляється через механізм державного регулювання цін на продовольчому ринку [12].

Середні споживчі ціни на харчових продуктів по Україні у 2018 році в порівнянні з 2017 роком зросли, зокрема: на рис на 2,9%, хліб пшеничний з борошна вищого ґатунку на 20,2%, макаронні вироби на 20,9%, крупи ячні на 24,1%, свинина на 5,4%, птиця (тушки курячі) на 7,3%, ковбаси варені на 12,9%, капуста білокачанна на 103%, цибуля ріпчаста на 208,1%, морква на 77,8%.

Динаміка індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції за всіма напрямками реалізації зображена на рис. 2.

Слід констатувати, що ціни в країні на всі види продовольчих товарів постійно зростають, внаслідок чого вони стають недоступними для все більшої кількості населення. Попит на м'ясо, молоко і яйця має відносно високий коефіцієнт еластичності за цінами і доходами на відміну від хліба, як більш дешевого і повсякденно незамінного продукту харчування.

Рис. 2. Динаміка індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції за всіма напрямками реалізації (у % до попереднього року)

Джерело: побудовано автором на основі [10-11]

Споживання основних продуктів харчування населенням країни коливається. В порівнянні з 2018 роком у 2017 роком збільшилося споживання: овочів та баштанних культур (на 4,2 кг), плодів та ягід (на 5кг), м'яса та м'ясних продуктів (на 1,1кг). Майже незмінним залишається споживання олії та цукру. Суттєво зменшилося споживання картоплі на 4 кг на одну особу, молока та молочних продуктів на 2,3 кг. Таким чином, можемо стверджувати про позитивну тенденцію в харчовому раціоні населення – зменшення споживання картоплі, хліба та хлібобулочних продуктів та споживання більш енергетично цінних продуктів харчування тваринного походження (рис. 3).

Разом з тим, наведені дані вважаємо в певній мірі відносними. Збільшення в раціоні українців продуктів тваринного походження не є

значним, калорійність по цій групі продовольства зростає лише на 6 ккал в 2018 році та становить 26% загально спожитих калорій. Крім того, загальна калорійність добового раціону харчування останні п'ять років поступово знижується, а в порівнянні з країнами Євросоюзу є нижчою на 726 ккал. Слід зазначити, що у середньому по ЄС-28 калорійність добового раціону становить 3432 ккал.

Ситуація, що склалася сьогодні в нашій державі, та й на всій планеті, ще більш загострила проблематику недоступності окремих продуктів харчування для пересічного українця.

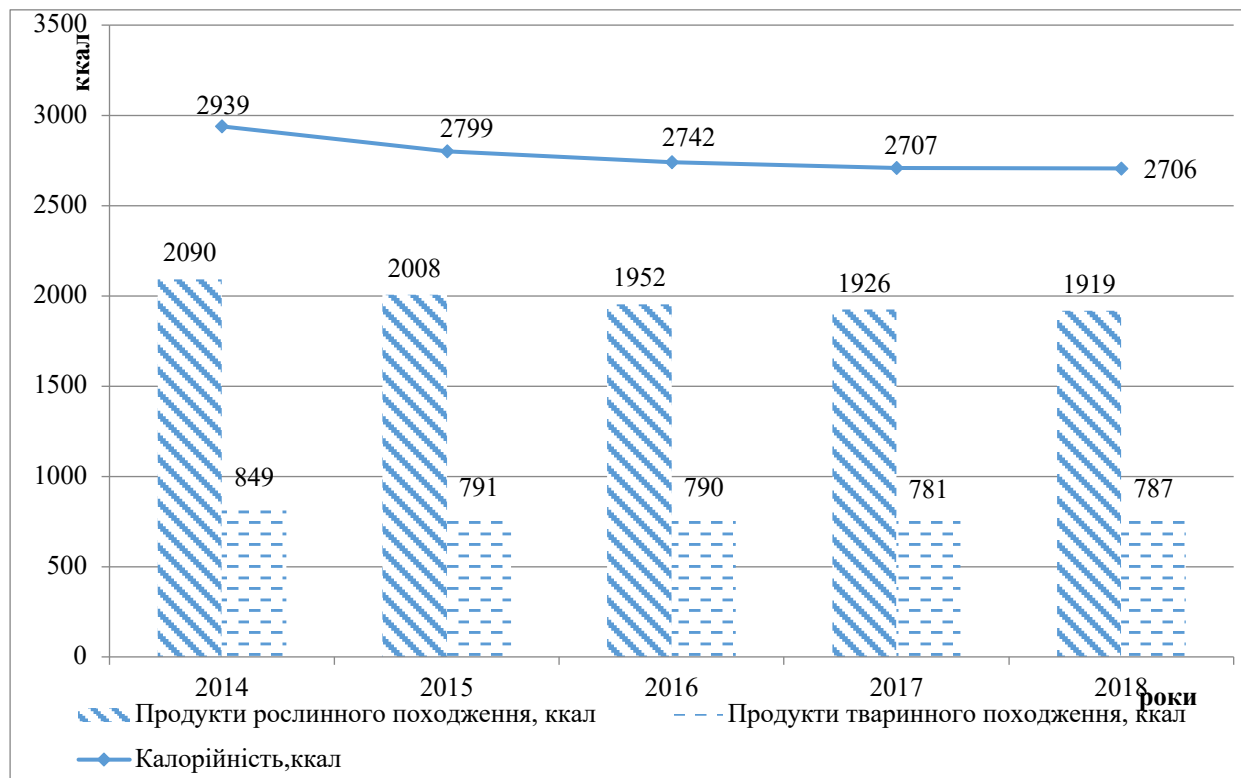
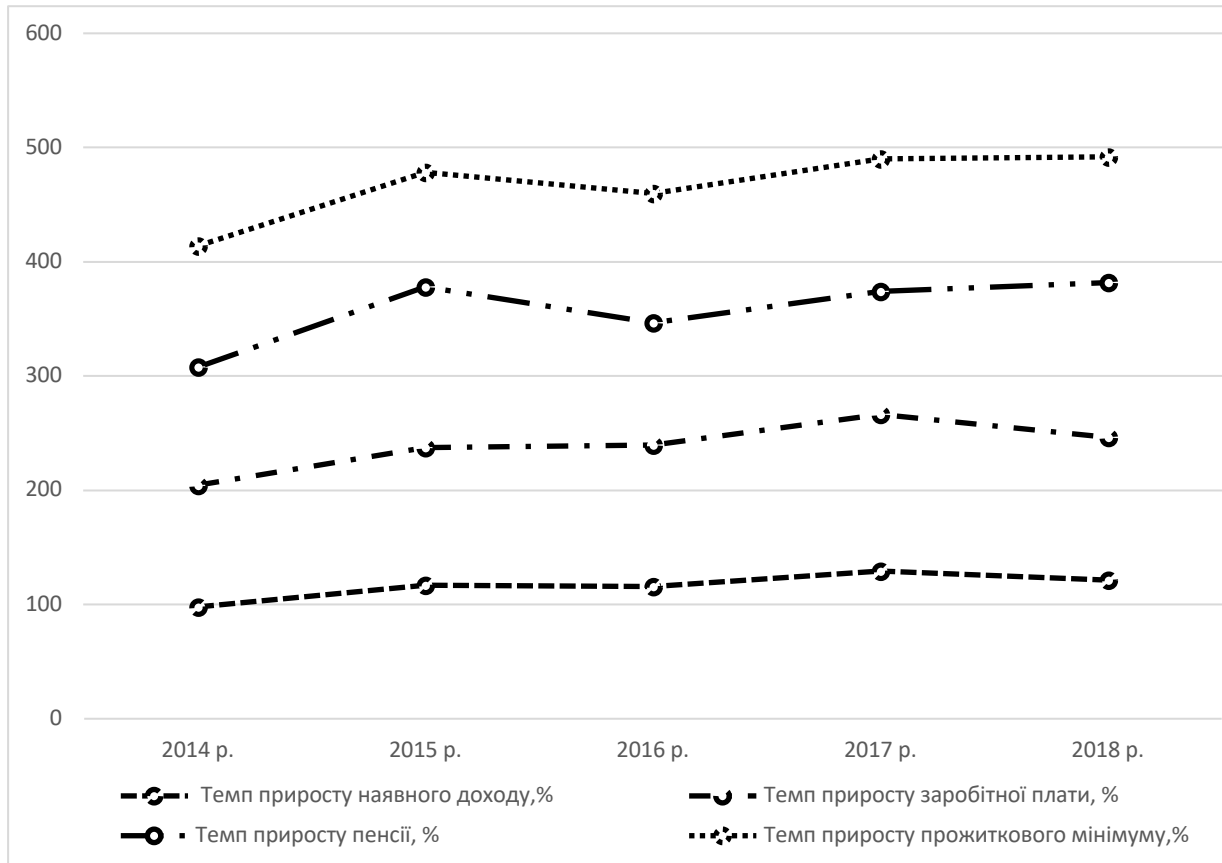

Рис. 3. Динаміка калорійності добового раціону харчування в Україні у 2014-2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [10-11]

Рівень економічної доступності продовольства обумовлений як можливість придбання населенням продовольчих товарів при сформованому рівні цін і доходів в розмірах, закладених у мінімальному споживчому кошику. Номінальний грошовий дохід у 2018 році по країні в місяць склав 8865грн, що на 24,5% вище ніж в 2017 році. Проте, зростання

середньої оплати праці в 2018 році на 1761 грн, не в повній мірі задовольняє потреби населення країни, так як приріст заробітної плати в порівнянні з 2017 роком знизився на 12,3%. Прожитковий мінімум на 1 працездатну особу по країні протягом останніх двох років зріс на 156 грн, з 1544 грн до 1700 грн (або на 10,1%).

Рис. 4. Динаміка темпів приросту окремих видів доходів населення України за 2014 – 2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [10-11]

Зазначимо, що ріст наявних доходів населення (заробітної плати, пенсії тощо) не забезпечило стабільного добробуту українців, так як нестабільна економіка, темпи інфляційних процесів, знецінення національної грошової одиниці нівелювали позитивну динаміку збільшення доходів та не сприяли формуванню стабільної купівельної спроможності населення.

Продовольча безпека забезпечується, при стані сільськогосподарського виробництва, на рівні, достатньому щоб задовольняти попит на продовольчі товари в обсязі не менше 80% потреб внутрішнього ринку з урахуванням якості і ціни порівняно з імпортними аналогами; по-друге – за рівнем соціально-економічного розвитку країни, який повинен забезпечувати більшості населення (95%) купівельну спроможність у розмірах, визначених органами виконавчої влади як прожитковий мінімум [13, с. 262]

У 2018 році середньомісячні загальні сукупні споживчі витрати одного домогосподарства склали 7655 гривні на місяць. Із зазначеної суми щомісяця домогосподарством на харчування спрямовувалося в середньому 4107 гривні.

Тобто, основною статтею витрат домогосподарства залишаються витрати на харчування (з урахуванням харчування поза домом), частка яких у сукупних споживчих витратах становила 53,7% при 60-ти відсотковому граничному критерії цього показника. Порівняно з попереднім роком даний показник зріс на 0,3 відсоткових пункти.

Частка витрат на придбання продуктів харчування в Україні в 4,5 рази перевищує аналогічний показник в країнах ЄС-28, де вона в середньому становить 12,2%: від 8,2% у Великобританії до 27,8% у Румунії [14].

Проблема бідності в Україні, за даними Звіту Світового банку «Poverty and shared prosperity 2018», сьогодні постала дуже гостро – за межею бідності опинилося 25% населення і процес зубожіння продовжується навіть за умови надання субсидій та інших видів соціальної допомоги бідному населенню [15].

Для з'ясування, наскільки країна успішно вирішує внутрішні проблеми продовольчої безпеки, в тому числі порівняно з іншими країнами світу, доцільно скористатися Індексом глобальної продовольчої безпеки (Global Food Security Index, GFSI), який дозволяє відстежити основні

проблеми економічної доступності, фізичної наявності та якості продовольства за 113 країнами світу [16]. Динаміка рейтингу України, що приведена в таблиці 1. Зниження оціночних показників якості та безпечності продовольства і фізичної доступності до нього свідчить про втрату державою своїх позицій в 2018 році в порівнянні з 2017 роком.

Таблиця 1

Рейтинг України за Глобальних індексом продовольчої безпеки

Рік	Рейтинг	Інтегральний показник	Економічна доступність	Фізична доступність	Якість та безпека
2018	63	55,7	54,1	53,8	65,2
2017	63	54,1	55,7	50,2	61,0
2016	63	55,2	57,0	55,6	65,6
2015	59	56,1	58,7	53,6	66,7
2014	52	56,4	58,7	50,6	66,7

Джерело: побудовано автором на основі [16]

Для покращення позицій України в рейтингу глобальної продовольчої безпеки необхідно зосередити увагу на створенні ефективної системи державного регулювання ринку продовольства, яка б включала розробку та впровадження моніторингу харчування населення, встановлення прозорого механізму надання державних гарантій безпечності та якості харчових продуктів, а також імплементацію вітчизняного законодавства відповідно до європейської практики [17, с. 16 - 17].

Згідно з численними дослідженнями, проведеними в різних країнах, розподіл окремих чинників способу життя та деяких інших причин за ступенем впливу на захворюваність і тривалість життя населення є приблизно таким: харчування – 25%, куріння – 25%, рухова активність – 22%, надмірне вживання алкоголю – 10%, інфекційні захворювання – 7%, вплив токсичних речовин, необґрунтоване і надмірне вживання медикаментів – 6%, венеричні захворювання – 2,5%, дорожній травматизм – 1,5%, вогнепальна зброя – 1% [18, с. 3-5].

За статистичними даними, хвороби спричинені неправильним харчуванням (ожиріння, цукровий діабет, гіпертонія, атеросклероз, захворювання серця, рак) зумовлюють понад 2/3 загальної захворюваності та близько 86% смертей українських громадян, крім того, понад 50% українців нині мають надмірну вагу або ожиріння, а середня тривалість життя пересічного українця на 10 років нижча, ніж жителів європейських країн [19].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, продовольча безпека займає центральне місце в структурі національної безпеки країни та гарантує її стабільний розвиток, зростання економіки, добробут населення та врешті решт і суверенітет держави. Вважаємо, що основною метою досягнення продовольчої безпеки є забезпечення державою всіх верств населення, залежно від їх індивідуальних потреб, якісним та безпечним продовольством в обсягах, що відповідають раціональним нормам споживання і забезпечують життєдіяльність як окремого індивіда так і в цілому нації та сприяють зміцненню їх фізичного та психологічного здоров'я. В реалізації мети провідну роль відіграє аграрний сектор, як головний виробник продовольства та високоякісної сировини для виробництва продуктів харчування. Важливим вектором державної політики має стати всебічна підтримка та сприяння розвитку аграрного сектора тому, що тільки конкурентоспроможний аграрний сектор забезпечить необхідну кількість продовольства за рахунок власного виробництва. Відновлення престижності аграрної галузі сприятиме розбудові села, утворенню нових робочих місць з гідною оплатою праці, поверненню молодих спеціалістів до сільськогосподарського виробництва, а відтак сприятиме зменшенню відтоку працездатного населення за кордон. Важливим завданням держави є прийняття нормативних документів, що регламентуватимуть продовольчу безпеку на різних рівнях та матимуть низку індикаторів та критеріїв для її оцінки.

Актуальним питанням залишається перегляд вартості та складових споживчого кошика. Офіційно повний список складових кошика розраховується згідно Постанови КМУ від 11 жовтня 2016 № 780 (раніше Постанови Кабінету міністрів України № 656 від 14 квітня 2000) "Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення" [20; 21]. На наше переконання ситуація коли перегляд зазначеного нормативного документа здійснюється через шістнадцять років після затвердження попереднього є вкрай сумнівною та тривожною для вирішення питання продовольчої безпеки країни, перегляд та формування споживчого кошика має відбуватися систематично, хоча б раз на три - чотири року. Отже, вирішення зазначених завдань сприятиме не тільки формуванню стабільної продовольчої безпеки країни, але й зміцнить імідж держави на зовнішніх ринках як сильного, надійного та конкурентоспроможного партнера.

Література

1. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія. Житомир : Полісся, 2004. 348 с.
2. Басюркіна Н. Й. Продовольча безпека як системна характеристика функціонування агропромислового сектору економіки // Економіка харчової промисловості. 2011. № 2 (10). С. 5–10.
3. Борщевский П. П., Заинчковский А. А., Кучук В. С. Совершенствование хозяйственного механизма в пищевой промышленности. Киев : Техника, 1984. 157 с.
4. Лузан Ю. П. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретико-методологічний аспект // Економіка АПК. 2011. №2. С. 3–12.
5. Месель-Веселяк В.Я. Підвищення конкурентоспроможності аграрного

- сектора економіки України // Економіка АПК. 2007. № 12. С. 8–14.
6. Мостенська Т.Л. Формування ринку продовольства для забезпечення економічної безпеки України // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. Вип. 26. Київ: ВПЦ "Київський університет", Інститут міжнародних відносин, 2001. С. 435–438.
  7. Шпичак О. М. Якість і ціна сільськогосподарської продукції // Науковий Вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2010. Вип. 154. Частина 1.
  8. Крупін В.Є. Аспекти формування продовольчої безпеки країни. Економічні інновації. 2012. Вип. 47. С. 70–80.
  9. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку / Дейнеко Л.В., Коваленко А.О., Коренюк П.І., Шелудько Е.І.; за ред. чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. Київ: Наук. Думка, 2007. 276 с.
  10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.05.2020).
  11. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua> (дата звернення: 23.05.2020).
  12. Сидор І. Державне регулювання цін на продовольчі товари: вітчизняна практика та необхідність її удосконалення // Галицький економічний вісник. Економіка та управління національним господарством. 2012. №1(34). С.25–30.
  13. Экономическая безопасность: учебник для вузов / за ред. Л. П. Гончаренко. 2-е изд., пер. и доп. Москва: Издательство Юрайт, 2018. 340 с.
  14. Продовольча безпека в Україні у 2018 році. Огляд основних індикаторів. URL : <http://edclub.com.ua/analityka/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2018-roci-oglyad-osnovnyh-indykatoriv> (дата звернення: 23.05.2020).

15. Poverty and shared prosperity 2018. International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306.pdf>. (дата звернення: 24.05.2020).
16. Global Food Security Index 2018. The Economist Intelligence Unit. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>. (дата звернення: 24.05.2020).
17. Сичевський М. П. Глобальна продовольча безпека та місце України в її досягненні // Економіка АПК. 2019. № 1. С. 6–17.
18. Платонов В.Н. Сохранение и укрепление здоровья здоровых людей – приоритетное направление современного здравоохранения // Спортивна медицина. 2006. № 2. С. 3–14.
19. 2/3 усіх хвороб в Україні є наслідком неправильного харчування. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/23-usih-hvorob-v-ukraini-e-naslidkom-nepravilnogo-harchuvannja> (дата звернення: 24.05.2020).
20. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення. Постанова Кабінету міністрів України від 14 квітня 2000 р. N 656. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/big/postanova656.html> (дата звернення: 24.05.2020).
21. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення. Постанова Кабінету міністрів України від 11 жовтня 2016 р. N 780. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/rizni/spozhivkoshik/postanova-780.html> (дата звернення: 24.05.2020).

References

1. Ghojchuk O. I. (2004) *Prodovoljcha bezpeka: monohrafija* [Food security: a monograph]. Zhytomyr: Polissya. (in Ukrainian)
2. Basjurkina N. J. (2011) *Prodovoljcha bezpeka jak systemna kharakterystyka funkcionuvannja aghropromyslovogho sektoru ekonomiky* [Food security as a systemic characteristic of the functioning of the agro-industrial sector of the economy] // *Economics of the food industry*, no. 2 (10). PP. 5–10.
3. Borschevskiy P. P., Zainchkovskiy A. A., Kuchuk V. S. (1984) *Sovershenstvovanie hozyaystvennogo mehanizma v pischevoy promyishlennosti* [Improving the economic mechanism in the food industry]. Kyiv: Technology. (in Russian)
4. Luzan Yu. P. (2011) *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekt* [Organizational and economic mechanism for ensuring the development of agro-industrial production of Ukraine: theoretical and methodological aspect] // *Economics of agro-industrial complex*, No. 2. PP. 3–12.
5. Mesel-Veseliak V.Ya. (2007) *Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy* [Improving the competitiveness of the agricultural sector of Ukraine's economy] // *Economics of agro-industrial complex*, no.12, pp. 8–14.
6. Mostenska T.L. (2001) *Formuvannia rynku prodovolstva dlia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Formation of the food market to ensure the economic security of Ukraine] // *Current issues of international relations: a collection of scientific papers*. Kyiv: Ukrainian Orthodox Church "Kyiv University", Institute of International Relations, Vol. 26. PP. 435–438.

7. Shpychak O. M. (2010) Yakist i tsina silskohospodarskoi produktsii [Quality and price of agricultural products] // Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Vol. 154, Part 1.
8. Krupin V.J. (2012) Aspekty formuvannja prodovoljchoji bezpeky krajiny [Aspects of food security of the country] // Economic innovations. Vol. 47. PP. 70-80.
9. Dejneko L.V., Kovalenko A.O., Korenjuk P.I., Sheludjko E.I. (2007) Prodovoljchij kompleks Ukrajiny: stan i perspektyvy rozvytku [Food complex of Ukraine: state and prospects of development]. Kyiv: Nauk. Opinion. (in Ukrainian).
10. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 23.05.2020).
11. Official site of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <http://www.minagro.gov.ua> (accessed 23.05.2020).
12. Sydor I. (2012) Derzhavne rehuljuvannja cin na prodovoljchi tovary: vitchyznjana praktyka ta neobkhidnistj jiji udoskonalennja [State regulation of food prices: domestic practice and the need to improve it] // Galician Economic Bulletin. Economics and management of the national economy, No. 1(34). PP. 25– 30.
13. Ghoncharenko L. P. (2018) Ekonomycheskaja bezopasnostj: uchebnyk dlja vuzov [Economic security: a textbook for universities]. Moscow: Publishing House Yurait. (in Russian).
14. Food security in Ukraine in 2018. Overview of key indicators. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2018-roci-oglyad-osnovnyh-indykatoriv> (accessed 23.05.2020).
15. Poverty and shared prosperity 2018. International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306.pdf>. (accessed 24.05.2020)).

16. Global Food Security Index 2018. The Economist Intelligence Unit. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>. (accessed 24.05.2020).
17. Sychevsjkyj M. P. (2019) Ghlobaljna prodovoljcha bezpeka ta misce Ukrajiny v jiji dosjaghnenni [Global food security and Ukraine's place in achieving it] // Economics of agro-industrial comple, No. 1. PP. 6–17.
18. Platonov V.N. (2006) Sohranenie i ukreplenie zdorovyha zdorovyh lyudej – prioritetnoe napravlenie sovremennogo zdravoohraneniya [Maintaining and improving the health of healthy people is a priority in modern healthcare] // Sports medicine, No. 2. PP. 3–14.
19. 2/3 of all diseases in Ukraine are the result of poor nutrition. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/23-usih-hvorob-v-ukraini-e-naslidkom-neppravilnogo-harchuvannja> (accessed 24.05.2020).
20. On approval of food sets, sets of non-food goods and sets of services for major social and demographic groups people. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 14, 2000 N 656. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/big/postanova656.html> (accessed 24.05.2020).
21. On approval of food sets, sets of non-food goods and sets of services for major social and demographic groups people. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 11, 2016 N 780. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/rizni/spozhivkoshik/postanova-780.html> (accessed 24.05.2020).